

**ВЕКТОРИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ:
ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА**

УДК 378.091.12.011.3-051:005.966:004(045)
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.320504>

Олена Варецька, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти,
Комунальний заклад “Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти” Запорізької обласної ради
Олена Хаустова, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та суспільно-гуманітарних дисциплін,
Комунальний заклад “Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти” Запорізької обласної ради

**ВЕКТОРИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ
В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА**

У статті здійснено теоретичний огляд проблеми та аналізування результатів опитування педагогів щодо нових можливостей й значних викликів стосовно професійного розвитку, які виникають в умовах цифровізації освіти, післядипломної зокрема.

Автори розглядають післядипломну освіту як таку, що відіграє ключову роль у підвищенні кваліфікації вчителів, сприяє їхній адаптації до сучасних цифрових технологій, їхньому ефективному використанню для професійного розвитку.

Одночасно із формуванням інформаційно-цифрових компетентностей, пов'язаних із вміннями працювати з освітніми платформами, інтерактивними ресурсами, створювати та застосовувати навчальні онлайн-матеріали, здійснювати критичне аналізування технологічних рішень, педагоги потребують розвитку іншого роду компетентностей, що пов'язані з плануванням, здійсненням, рефлексією власного професійного розвитку завдяки використанню можливостей цифровізації освіти.

Ключові слова: цифровізація; післядипломна освіта; професійний розвиток педагогів; освітні потреби вчителів; диференціація.

Лім. 18.

Olena Varetska, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Professor of the Primary Education Department,
Municipal Institution “Zaporizhzhia Regional Institute of
Continuing Pedagogical Education” of Zaporizhzhia Regional Council
Olena Khaustova, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Philosophy and Social Sciences Department,
Municipal Institution “Zaporizhzhia Regional Institute of
Continuing Pedagogical Education” of Zaporizhzhia Regional Council

**VECTORS OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS
IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION: POSTGRADUATE EDUCATION**

The article provides a theoretical overview of the problem and an analysis of the results of a survey of teachers about new opportunities and significant challenges regarding professional development which appear in the conditions of digitalization of education, postgraduate in particular.

The authors consider postgraduate education as one that plays a key role in improving the qualifications of teachers, contributing to their adaptation to modern digital technologies, their effective use for professional development.

Simultaneously with the formation of information and digital competencies related to the skills to work with educational platforms, interactive resources, create and apply online educational materials, and carry out critical analysis of technological solutions, teachers need to develop other types of competencies related to planning, implementation and reflection of their own professional development through the use of the opportunities of digitalization of education.

The results of the analysis of scientific research and teacher surveys allowed the materials of the article to determine the expectations of teachers from postgraduate education institutions related to the possibility of mastering new knowledge, to highlight the current vectors of professional development.

Among the key vectors of professional development in the context of digitalization, the development of skills in using digital feedback tools, creating media content (video, blogs, websites, wiki platforms), professional communication and exchange of experience using social networks, cooperation in professional communities, and the formation of a digital portfolio are highlighted.

In addition, the implementation of innovative educational technologies (artificial intelligence, gamification, data analytics, etc.) is important. For teachers, the use of flexible forms of learning in postgraduate education is relevant: mixed, distance and online.

ВЕКТОРИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА

Individualization in determining approaches to professional development is a necessary condition that takes into account the current level of digital competence and personal educational needs of teachers.

Effective professional development of teachers in the digital age requires the diversification of its vectors, a systemic approach focused on innovative tools of postgraduate education, which will ensure the formation of a new generation of educators ready for the challenges of digitalization.

Keywords: digitalization; postgraduate education; professional development of teachers; educational needs of teachers; differentiation.

Постановка проблеми. Головним трендом сучасності є цифровізація, яка пронизує всі сфери суспільства, а зпоміж них і освіту. Основною умовою модернізації національної освітньої системи, зосібна й післядипломної, стає розвиток у педагогічних працівників здатності до навчання упродовж життя в умовах постійних змін вимог та можливостей, використання цифрових технологій для проектування і здійснення освітнього процесу та професійного розвитку. Останнє стає вимогою до професій вчителя, викладача, вихователя, психолога, керівника закладу освіти тощо. З огляду на це постійного вивчення і вдосконалення, в умовах післядипломної освіти зокрема, потребують компетентності педагогів у сфері застосування цифрових технологій. Зауважимо, що цифровізація освіти кардинально змінює пріоритети у професійному розвитку педагогів, акцентує на компетентностях і соціальних ролях, до виконання яких заклади вищої освіти у більшості не готують. Серед таких ролей – організатор та мотиватор дистанційної освіти, посередник, наставник, навігатор і захисник у віртуальному світі, інтегратор реального та цифрового просторів. Ці ролі стають викликом для сучасного вчителя.

Окрім викликів та вимог, цифровізація освіти надає багато можливостей для поліпшення педагогічної діяльності та професійного розвитку, використання яких створює умови для підвищення рівня володіння компетентностями у роботі з цифровими пристроями, педагогічними технологіями й методами створення та використання цифрових освітніх ресурсів для широкого спектру видів діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У статті виходимо із розуміння сутності розвитку як процесу і результату.

Розвиток як процес – це незворотна “закономірна якісна зміна матеріальних та ідеальних об’єктів” [13, 217; 14, 400], “у результаті якої виникає їхній новий якісний стан”; “рух від нижчого до вищого за висхідною лінією, рух від старого якісного стану до нового, більш високого, процес відновлення нового, відмирання старого” [13, 217]. Розвиток як результат – “ступінь свідомості, освіченості, культурності” [13, 217].

Зі свого боку, “розвиток особистості в навчанні” услід за С. Гончаренком розглядаємо як “духовне і фізичне становлення людини, реалізація її природних задатків на основі засвоєння всіх елементів

культури і соціального досвіду, включених в зміст освіти” [2, 405], а поняття “професійний розвиток” – за Л. Пуховською, як “розвиток людини в її професійній ролі” [12].

Зауважимо, що теоретичну і методологічну основу проблеми професійного розвитку педагогів становлять наукові праці В. Андрущенка, В. Бондаря, С. Гончаренка, О. Дубасенюк, І. Жерносека, Г. Костюка, В. Кременя, В. Лугового, О. Савченко, Т. Сорочан та інших. Це питання у системі післядипломної освіти перебувало в колі уваги І. Зязюна, Н. Клокар, В. Олійника, Л. Покроєвої, Н. Протасової, Л. Пуховської, М. Романенка, С. Сисоєвої та інших.

Зміст та різні аспекти феномена “цифровізація” та “цифровізація освіти” досліджували зарубіжні науковці, зокрема, К. Бассет, Дж. Скотт Бреннен, К. Гере, Г. Грибер, М. Деузе, Д. Крейс, Л. Манович, Д. Тапскотт, К. Цирер та інші. Теоретичні основи цифрової трансформації освіти у сучасній педагогічній науці ґрунтовно розглядалися В. Биковим, О. Буровим, А. Гуржій, С. Литвиною, В. Осадчим, С. Семеріковим та ін.). Питання професійного розвитку в умовах цифровізації освіти стало предметом наукових розвідок вітчизняних вчених (С. Антонюк, Р. Гуревич, Г. Єльнікова, В. Купрієвич, Н. Лазаренко, З. Рябова, Л. Пуховська та ін.), зокрема й у післядипломній освіті (І. Воронкіна, П. Грабовський, І. Колеснікова, С. Пойда, Л. Чернікова та ін.). Утім залишаються недостатньо дослідженими актуальні вектори професійного розвитку педагогів в умовах цифровізації, його підтримки в післядипломній освіті.

Припускаємо, що побудова індивідуальної траєкторії післядипломної освіти педагогів має враховувати передусім опанування компетентностями, які дають змогу здійснювати професійний розвиток із використанням цифрових технологій для підготовки до розв’язання послідовності завдань, що відображають певні педагогічні практики, реалізовані засобами ІКТ, відповідають вимогам цифровізації, умовам дистанційного, змішаного та очного навчання.

Метою статті є висвітлення можливостей, векторів професійного розвитку педагогів в умовах цифровізації у післядипломній педагогічній освіті.

Виклад основного матеріалу. Зауважимо, що цифровізація (від англ. digitalization) за Цифровою аджендою України подається як упровадження цифрових технологій в усі сфери життя (від взає-

модії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до дитячих іграшок, одягу тощо). Це перехід біологічних та фізичних систем у кібер біологічні та кібер фізичні (об'єднання фізичних та обчислювальних компонентів), діяльності з реального світу у світ віртуальний (онлайн) [15]. Означене, безумовно, сприяє розбудові життєдіяльності людини, суспільства і держави.

Існують інші думки щодо сутності поняття “цифровізація”. Зокрема, це:

– забезпечення, поліпшення та перетворення суспільних, економічних, освітніх процесів завдяки використанню цифрових технологій та оцифрованих даних [16];

– процес упровадження цифрових технологій для вдосконалення життєдіяльності людини, суспільства і держави [7];

– процес створення та використання нових, цифрових за замовчуванням (digital-by-default), інтегрованих, стандартизованих інформаційних систем, які дають змогу не лише оцифрувати й автоматизувати наявні управлінські процеси за допомогою електронних інструментів, а й “визначити певні “критичні точки” управлінського процесу, співвідношення між ними та приймати рішення з їх урахуванням” [11];

Цифровізація характеризується прагненням сучасного суспільства до віртуальної комунікації, зміни форм і стилю взаємовідносин, що зумовлює включення суб'єктів у віртуальне середовище та впровадження онлайн платформ у життєдіяльність громад [9].

Щодо освітнього процесу, то І. Кучерак цілком слушно стверджує, що в результаті упровадження цифровізації можливе створення сприятливих умов для розвитку умінь навчатися самостійно, виокремлювати найбільш цінний матеріал для саморозвитку; посилення мотивації до самоосвіти та саморозвитку; формування мобільності особистості, умінь швидко адаптуватися до умов, що непередбачувано і стрімко змінюються; побудови індивідуальної освітньої траєкторії; широкого доступу різноманітної аудиторії (персоналізація контенту), забезпечення співпраці та інтегративності; навчання у найбільш зручних умовах (комфортний темп з оптимальним використанням часу, виокремленням для виконання певних завдань) [8].

З іншого боку, А. Гуралюк розглядає цифровізацію як важливу організаційно-педагогічну умову інтенсифікації освітнього процесу щодо зростання швидкості та якості сприйняття, розуміння й засвоєння знань; забезпечення інтерактивності навчання [3]. У цьому контексті інтерактивність дає можливість розв'язувати такі важливі завдання, як: диференціація навчання; активізація діяльності здобувачів освіти; автоматизація оцінювання навчальних досягнень; просте використання інформацій-

них ресурсів завдяки Інтернету; розширення можливостей самостійної роботи із текстом; самостійна діяльність щодо ліквідації прогалин у знаннях, поглиблення раніше набутих знань, формування й удосконалення необхідних умінь і навичок; ілюстрування базових теоретичних знань за допомогою мультимедійних засобів; формування культури розумової праці на основі доступу до необхідних довідкових матеріалів, словників, тезаурусів, енциклопедій тощо [17].

Цифровізація вносить зміни до традиційної системи освіти: зростає кількість цифрових платформ; електронні ресурси використовуються багато разів; упроваджуються перспективні технології освіти тощо.

У контексті післядипломної освіти як ланки, що забезпечує безперервний розвиток освітян, важливою є позиція науковців В. Бикова, О. Спіріна та О. Пінчук. Останні наголошують на тому, що цифровізація освіти, передусім середньої як базової ланки в системі безперервної освіти, має реалізовуватися за такими напрямками: доступ учнів до технологій (Student Accessibility), доступ вчителів до технологій (Teacher Accessibility), доступ адміністраторів до технологій (Administration Accessibility), освітній Інтернет (моделі Fiber-to-the-Building та wi-fi), цифровий мультимедійний контент, цифрові компетентності та грамотність викладачів й учнів [1].

На думку деяких науковців, цифровізація, як і цифрова трансформація, є неовоб'язковими елементами освітнього процесу, однак їхнє впровадження “сприяє спрощенню освітнього процесу, роблячи його більш гнучким, пристосованим до реалій сучасного дня, що забезпечує формування конкурентоспроможних професіоналів” [4].

З іншого боку, як доводить О. Кіндратець, зі зростанням використання електронних освітніх ресурсів та дистанційного навчання знижується рівень професійної підготовки, спричинений слабким наглядом та недостатністю зворотного зв'язку під час оцінювання викладачами результатів освітньої діяльності [5].

Наголосимо на тому, що й дотепер вища й післядипломна освіта перебуває на стадії переосмислення й перебудови освітнього процесу на основі створення та вибору ефективних цифрових освітніх технологій і електронних ресурсів, які забезпечують умови для формування актуальних компетентностей, професійного розвитку фахівців. Зі свого боку, результати дослідження вітчизняних вчених щодо загальних тенденцій професійного розвитку педагогів в умовах цифрового суспільства вказують на те, що система післядипломної освіти має можливості для здійснення таких необхідних кроків, як диференціація змісту освіти відповідно до освітніх потреб суб'єктів; застосування інтерактивних та цифрових технологій, діалогізація освітнього процесу та його побудова на основі критичного аналізу

практики; розвиток творчої та духовної сфери особистості [6].

Отже, науковці пов'язують цифровізацію освіти з можливостями для професійного розвитку та викликами й небезпеками, які вона створює. Однак у наукових колах різних країн й України зокрема, точиться дискусія щодо використання цифрових технологій у професійному розвитку педагогів.

З метою аналізування можливостей для професійного розвитку педагогів у системі післядипломної освіти в умовах цифрового суспільства, звертаємось до наказу Міністерства освіти і науки України від 10.12.202 р. № 1340 “Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності”. Означена типова програма орієнтується на мотивування педагогічних працівників “до навчання впродовж життя в професійній сфері за допомогою цифрових технологій і електронних (цифрових) освітніх ресурсів”, зокрема [10]. Безпосередньо другий модуль програми пропонує теми щодо безперервного професійного розвитку, професійної комунікації, співпраці (на основі опанування цифровими інструментами, сервісами, особливостями роботи з онлайн-спільнотами для професійного розвитку та реалізації професійних ідей та проєктів); рефлексії та планування розвитку власної цифрової компетентності (з допомогою цифрових сервісів, курсів і ресурсів для оцінювання, планування професійного розвитку впродовж життя). Вказана програма спрямована на розвиток цифрової компетентності слухачів завдяки їхній здатності “орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею в професійній діяльності, ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси, використовувати цифрові технології в освітньому процесі” [10, 2].

Щодо педагогічних умінь і навичок, які необхідні педагогу в умовах цифровізації освіти, привертає увагу думка М. Kharbach. Науковець визначає такі: знаходити та оцінювати навчальні онлайн-матеріали; створювати візуально привабливі матеріали; створювати віртуальні майданчики: блоги, сайти, wiki-платформи; вміти ефективно шукати інформацію у глобальній мережі Інтернет; використовувати можливості соціальних мереж для професійного розвитку; рекомендувати та поширювати власні навчальні ресурси; створювати, редагувати і розповсюджувати цифрове портфоліо; створювати, редагувати та розповсюджувати мультимедійний контент; використовувати онлайн-інструменти для впровадження таких сучасних педагогічних практик, як перевернутий клас, змішане навчання, мобільне навчання, проєктне навчання; налагоджувати зв'язки з іншими педагогами [18].

З огляду на вищевикладене для дослідження особистих потреб педагогів Запорізької області стосовно вмінь, навичок, необхідних для професійного розвитку в умовах цифровізації освіти у післядипломний період, у жовтні 2024 року ми провели опитування.

У ньому взяли участь 56 педагогів, серед яких вчителі історії, української мови й літератури, зарубіжної літератури, іноземних мов, хімії, інформатики, математики, науково-педагогічні працівники. Самооцінювання відбувалося за шкалою від 1 до 4 (1 – низький рівень (Н.р.), 2 – середній (С.р.), 3 – достатній (Д.р.), 4 – високий рівень (В.р.)) і передбачало відповіді на питання.

Опитування виявило актуальні в умовах цифровізації освіти вектори професійного розвитку педагогів.

Отже, найменші утруднення респонденти мають щодо вмінь знаходити та оцінювати навчальні онлайн-матеріали (В.р. зазначили 65,5 %, Д.р. – 33,9 %, С.р. – 3,6 %, Н.р. – не виявлено). Оцінки педагогами власних умінь використовувати онлайн-інструменти для впровадження сучасних педагогічних практик виявились не такими оптимістичними (В.р. характерний для 32,1 % опитаних, Д.р. – для 51,8 %, С.р. – для 16,1 % респондентів, Н.р. – не виявлено). Вміння створювати, редагувати власний мультимедійний контент, візуально привабливі матеріали педагоги оцінюють ще нижче: Д.р. – 46,4 %, С.р. – 28,6 %, В.р. – 21,4 %, та Н.р. – 3,6 %.

Ще менш розвиненими виявляються вміння використовувати та створювати цифрові інструменти для оцінювання, тестування, моніторингу освітнього поступу учнів. Зросла частка Н.р. розвитку (7,1 %), знизилася – В.р. (16,1 %). Достатній рівень виявлено у 37,4 %, середній – у 39,3 % випадків.

Оцінювання педагогами вмінь рекомендувати та поширювати власні навчальні ресурси виявило відсутність В.р. розвитку та значний відсоток відповідей щодо низького рівень Н.р. (16,1 %). Майже однаковим є достатній (42,8 %) та середній (41,1 %) рівні означених вмінь.

Уміння створювати та використовувати зворотний зв'язок із суб'єктами освітнього процесу за допомогою мереж, сайтів, блогів тощо для подальшого професійного розвитку оцінено педагогами більш позитивно, втім частка В.р. виявилася незначною (1,8 %), Н.р. більше, ніж В.р. (5,4 %), переважає С.р. (48,1 %) і Д.р. (44,6 %).

Відповіді щодо самооцінки вмінь створювати віртуальні майданчики: блоги, сайти, wiki-платформи виявили, що найбільшою є частка С.р. (39,3 %) та Н.р. (26,8 %). Д.р. виявлено у 23,2 % випадків, а В.р. у 10,7 % респондентів.

Уміння створювати, редагувати та розповсюджувати цифрове портфоліо на В.р. розвинено у 16,1 %, на Д.р. – у 35,7 %, С.р. – у 30,4 %, Н.р. – у 17,9 % педагогів.

ВЕКТОРИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА

Оцінюючи власні вміння використовувати можливості онлайн-ресурсів, соціальних мереж для професійного розвитку педагога вказали на В.р. – 25,5 %, Д.р. – 47,3 %, С.р. – 21,8 %, Н.р. – 3,5 %.

Щодо вмінь налагоджувати зв'язки з іншими педагогами у мережах, месенджерах, використовувати професійні спільноти та платформи для обміну ідеями, то їх оцінили у такому співвідношенні: на В.р. – 28,6 % опитаних, на Д.р. – 39,3 %, на С.р. – 23,2 %, на Н.р. – у 8,9 % випадків.

Невтішними виявилися дані щодо вмінь створювати особистий бренд та професійний імідж учителя: на високому рівні їх оцінили 1,8 %, на достатньому – 16,1 %, середньому – 62,5 %, низькому – 19,6 % педагогів.

Більш позитивними виявлено дані щодо самооцінювання вмінь в умовах цифровізації освіти підтримувати власний соціально-емоційний розвиток: 12,5 % – В.р., 41,1 % – Д.р., 35,7 % – С.р.. Низького рівня не виявлено.

Під час аналізування отриманих даних, ми зосередили увагу на тих уміннях, які освітянами оцінено найнижче (найбільше оцінок Н.р.), а саме вміннях створювати:

– віртуальні майданчики: блоги, сайти, wiki-платформи – 26,9 %;

– особистий бренд та професійний імідж учителя – 19,6 %;

– й редагувати та розповсюджувати цифрове портфоліо – 17,9 %.

Також важливими стали дані щодо вмінь, які отримали мінімум оцінок високого рівня, як-от:

– рекомендувати та поширювати власні навчальні ресурси – 0 %;

– створювати та використовувати зворотний зв'язок із суб'єктами освітнього процесу з допомогою мереж, сайтів, блогів тощо для подальшого професійного розвитку – 1,8 %.

Отже, у післядипломній освіті треба першочергово спрямовувати зусилля на розвиток саме цих умінь, щоб подолати перешкоди для подальшого професійного розвитку.

Подальше опитування передбачало самооцінювання педагогами умов (внутрішніх та зовнішніх) для професійного розвитку в умовах цифровізації освіти. Респондентам запропоновано оцінити, чи мають і створюють вони такі умови (за шкалою від 1 до 5). Таке формулювання питання акцентувало на суб'єктності професійного розвитку. Педагоги оцінювали, чи мають і створюють вони чітку мету і план, внутрішню мотивацію, підтримку керівництва і зовнішню мотивацію, матеріальні стимули, результати моніторингу, зворотного зв'язку і рефлексії, комунікацію, групову творчу роботу з колегами, обмін досвідом, особистий бренд, сайт, блог, сторінки у соцмережах.

У результаті аналізу виведено середній бал самооцінювання досліджуваною групою зазначених умов. Так, виявилось, що наявність:

– чіткої мети та плану професійного розвитку педагога в середньому оцінили на 3,6 бала із 5;

– внутрішньої мотивації – на 4,2 бала;

– підтримки керівництва та зовнішньої мотивації – на 3,5 бала;

– матеріальних стимулів – на 2,5 бала;

– результатів моніторингу, зворотного зв'язку та рефлексії – на 3,3 бала;

– комунікації, групової творчої роботи з колегами, обміну досвідом – на 3,8 бала;

– особистого бренду – на 2,5 бала;

– особистого сайту, блогу, сторінок у соцмережах – на 2,6 бала.

Отже, маючи високу внутрішню мотивацію, педагоги не отримують значущих матеріальних стимулів професійному розвитку, втім максимально використовують наявність такої умови, як комунікація, обмін досвідом з колегами, груповий творчий ресурс, працюють у напрямі її створення як суб'єкта. Доцільно зазначити, що посилення потребують зусилля вчителів щодо створення особистого бренду, сайту, блогу, ведення сторінок у соцмережах для професійного розвитку.

Детальний розгляд даних щодо наявності чіткої мети та плану довів, що 23 % педагогів вказали, що мають і створюють їх на таких рівнях, як-от В.р. (5 балів), 38 % – на Д.р. (4 бали), 21 % – на С.р. (3 бали), 15 % – нижче С.р. (2 бали), 4 % – на Н.р. (1 бал).

Це свідчить, що зусилля організаторів післядипломної освіти, центрів професійного розвитку, методистів мають бути спрямовані, передовсім на визначення особистої мети, створення чіткого плану й індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагога.

Висновки. Теоретичне дослідження проблеми та проведені опитування педагогів дали підставу для висновку, що цифровізація освіти створює нові виклики та можливості для професійного розвитку, а післядипломна освіта стає важливим інструментом для підвищення кваліфікації і адаптації вчителів до цифрових технологій.

В умовах цифровізації особливо актуальним є розвиток цифрової грамотності, здатності до роботи з освітніми платформами, інтерактивними ресурсами, а також критичного мислення, навичок застосування технологій у навчальному процесі, плануванні та здійсненні професійного розвитку педагогів.

Очікування педагогів від інститутів післядипломної освіти пов'язані з наданням можливостей для опанування нових знань завдяки змішаному, дистанційному та онлайн-форматам навчання, що

дає їм змогу підвищувати кваліфікацію без відриву від основної діяльності. Підходи до професійного розвитку мають бути індивідуалізованими, враховувати рівень цифрової компетентності педагога та його професійні потреби.

Векторами професійного розвитку педагогів в умовах цифровізації стає здобуття інформаційно-цифрових компетентностей для розроблення планів, вибудови індивідуальної траєкторії професійного саморозвитку, пошуку, систематизації, використання навчальних онлайн-матеріалів; створення привабливих відео-, аудіо-, текстових матеріалів, блогів, сайтів, вікі-платформ; обрання та застосування інструментів зворотного зв'язку.

Важливого значення набувають вміння використовувати можливості соціальних мереж для власного професійного розвитку, обміну досвідом, професійної комунікації, поширення власних освітніх напрацювань, мультимедійного контенту, цифрового портфоліо. Важливими навичками сучасного педагога є: співпраця та використання мережових ресурсів, створення професійних спільнот, колективна робота над цифровими освітніми проєктами та обмін досвідом між педагогами на платформах для навчання. Саме на ці вектори має фокусувати увагу під час планування та здійснення підвищення кваліфікації вчителів післядипломна освіта, адже вона має сприяти впровадженню інноваційних технологій, використанню штучного інтелекту в освітній практиці, гейміфікації тощо.

Таким чином, професійний розвиток педагогів в умовах цифровізації вимагає системного підходу, використання інноваційних інструментів післядипломної освіти, що забезпечить формування нового покоління педагогів, готових до викликів цифрової епохи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков В., Спирін О., Пінчук О. Сучасні завдання цифрової трансформації освіти. *Журнал кафедри ЮНЕСКО "Неперервна професійна освіта XXI століття"*. 2020. № 1(1). С. 27–36. DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.1\(1\)](https://doi.org/10.35387/ucj.1(1)).
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене й виправлене. Рівне: Волинські обереги. 2011. 552 с.
3. Гуралюк А.Г. Цифровізація як умова розвитку системи освіти. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" ім. Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 13 (169). С. 3–8. URL: <https://zenodo.org/records/5069157>
4. Карплюк С.О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. *Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку: Матеріали методологічного семінару НАПН України (4 квітня 2019 р.)*. Київ, 2019. С. 188–197.
5. Кіндратець О. Проблеми цифрової трансформації освіти: матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Освіта як чинник формування креативних компетентностей в умовах цифрового суспільства", 2019. С. 59–60.

6. Колеснікова І.В. Цифровізація освітнього процесу в закладі післядипломної педагогічної освіти. *Науковий часопис Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 2020. Вип. 78. С. 117–120.

7. Куйбіда В.С., Карпенко О.В., Наместнік В.В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Державне управління*. 2018. № 1. С. 5–11. URL: <http://academy.gov.ua/infpol/pages/dop/2/files/974f8478-cfe8-4d31-971b-d5116efff458.pdf>.

8. Кучерак І.В. Цифровізація та її вплив на освітній простір у контексті формування ключових компетентностей. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22. Т. 2. С. 91–94.

9. Лукін С. Сучасні аспекти цифровізації публічних просторів. *Аспекти публічного управління*. 2020. Том 8. Спецвипуск № 1. С. 91–93.

10. Наказ МОН України від 10.12.2021 № 1340 "Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності". URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipo-voyi-programi-pidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv-z-rozvitku-cifrovoyi-kompetentnosti> (дата звернення: 22.11.2024).

11. Наместнік В.В., Павлов М.М. Електронне, цифрове та smart-управління: сутність та співвідношення термінів. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Державне управління*. 2020. № 1(96). С. 115–121.

12. Пуховська Л. Теоретичні засади професійного розвитку педагогів: рух до концептуальної карти. *Порівняльна професійна педагогіка: науковий журнал*. 2011. № 1. URL: <http://khnu.km.ua/root/res/2-7001-31.pdf>.

13. Соціолого-педагогічний словник / за ред. В.В. Радула. Київ: "ЕксОб". 2004. 304 с.

14. Філософський словник / за ред. В.І. Шинкарука. 2-ге вид. доп. Київ: Голов. ред. УРЕ, 1986. 800 с.

15. Цифрова адженда України – 2020 ("Цифровий порядок денний" – 2020) Концептуальні засади (версія 1.0). Першочергові сфери, ініціативи, проєкти "цифровізації" України до 2020 року. Київ: ГС "Хай-тек офіс Україна", 2016. 90 с. URL: <https://ucco.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.

16. Amancio Bouza. What is Digital Transformation, Digitalization, and Digitization. URL: <https://medium.com/api-product-management/what-is-digital-transformation-digitalization-and-digitization-c76277fbbdd6>

17. Bykov V.Yu., Leshchenko M.P. Digital Humanistic Pedagogy: Relevant Problems of Scientific Research in the Field of Using ICT in Education. *Information Technologies and Learning Tools*. 2016. Vol. 53, No 3. pp. 1–17.

18. Kharbach M. 10 digital skills for teachers, 2016. URL: <https://www.educatorstechnology.com/2016/02/another-excellent-posterfeaturing-10-digital-skills-for-teachers.html> (дата звернення: 22.11.2024).

REFERENCES

1. Bykov, V., Spirin, O. & Pinchuk O. (2020). Suchasni zavdannya tsyfrovoyi transformatsiyi osvity [Modern tasks of digital transformation of education]. *Journal of the UNESCO Department "Continuous Professional Education of the 21st Century"*. No. 1, pp. 27–36. DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.1\(1\)](https://doi.org/10.35387/ucj.1(1)). [in Ukrainian].

2. Honcharenko, S.U. (2011). Ukrayinskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk. Vydannya druhe, dopovnene y vypravlene [Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary. Second edition, supplemented and corrected]. Rivne, 552 p. [in Ukrainian].
3. Huralyuk, A.H. (2021). Tsyfrovizatsiya yak umova rozvytku systemy osvity [Digitization as a condition for the development of the education system]. *Bulletin of the Chernihiv Collegium National University named after T.G. Shevchenko. Series: Pedagogical sciences*. No. 13(169), pp. 3–8. Available at: <https://zenodo.org/records/5069157> [in Ukrainian].
4. Karplyuk, S.O. (2019). Osoblyvosti tsyfrovizatsiyi osvitnoho protsesu u vyshchii shkoli [Features of the digitalization of the educational process in a high school]. *Informatsiyno-tyfrovyyi osvitniy prostir Ukrayiny: transformatsiyni protsesy i perspektivy rozvytku. Materialy metodolohichnoho seminaru NAPN Ukrayiny (4 kvitnya 2019)* – Information and Digital Educational Space of Ukraine: Transformational Processes and Prospects for Development: Proceeding of the Methodological Seminar of NAP of Ukraine (April 4, 2019). Kyiv, pp. 59–60. [in Ukrainian].
5. Kindratets, O. (2019). Problemy tsyfrovoyi transformatsii osvity [Problems of digital transformation of education]. *Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii "Osvita yak chynnyk formuvannia kreatyvnykh kompetentnostei v umovakh tsyfrovoho suspilstva"* – Proceeding of the International Scientific and Practical Conference "Education as a factor in the formation of creative competencies in a digital society" pp. 59–60. [in Ukrainian].
6. Kolesnikova, I.V. (2020). Tsyfrovizatsiia osvitnoho protsesu v zakladi pisladyplomnoi pedahohichnoi osvity [Digitization of the educational process in the institution of postgraduate pedagogical education]. *Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Drahomanov. Series 5. Pedagogical Sciences: Realities and Prospects*, Vol. 78, pp. 117–120. [in Ukrainian].
7. Kuybida, V.S., Karpenko, O.V. & Namestnik, V.V. (2018). Tsyfrove vryaduvannya v Ukrayini: bazovi definitsiyi ponyatiyno-katehoriialnoho aparatu [Digital governance in Ukraine: basic definitions of the conceptual and categorical apparatus]. *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. State administration*. No. 1, pp. 5–11. Available at: <http://acade.my.gov.ua/infpol/pages/dop/2/files/974f8478-cfe8-4d31-971b-d5116efff458.pdf> [in Ukrainian].
8. Kucherak, I.V. (2020). Tsyfrovizatsiia ta yii vplyv na osvitniy prostir u konteksti formuvannia kliuchovykh kompetentnostey [Digitalization and its influence on educational space in the context of the formation of key competencies]. *Innovative pedagogy*, issue 22, Vol. 2, pp. 91–94. [in Ukrainian].
9. Lukin, S. (2020). Suchasni aspekty tsyfrovizatsiyi publichnykh prostoriv [Modern aspects of digitalization of public spaces]. *Aspects of public administration*. Vol. 8. (No. 1.), pp. 91–93. [in Ukrainian].
10. Nakaz MON Ukrayiny vid 10.12.2021 № 1340 "Pro zatverdzhennya Typovoyi prohramy pidvyshchennya kvalifikatsiyi pedahohichnykh pratsivnykiv z rozvytku tsyfrovoyi kompetentnosti" [Order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine dated 10.12.2021 No. 1340 "On the approval of the Model Program for the improvement of the qualifications of pedagogical workers on the development of digital competence"]. Available at: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-programi-pidvishchennya-kvalifikatsiyi-pedahogichnih-pracivnykiv-z-rozvytku-cifrovoyi-kompetentnost> [in Ukrainian].
11. Namestnik, V.V. & Pavlov, M.M. (2020). Elektronne, tsyfrove ta smart-upravlinnya: sutnist ta spivvidnoshennya terminiv [Electronic, digital and smart management: essence and relationship of terms]. *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. State administration*. No. 1(96), pp. 115–121. [in Ukrainian].
12. Pukhovska, L. (2011). Teoretychni zasady profesiy-noho rozvytku pedahohiv : rukh do kontseptualnoyi karty [Theoretical foundations of professional development of teachers: movement towards a conceptual map]. *Comparative professional pedagogy: scientific journal*, No. 1. Available at: <http://khnu.km.ua/root/res/2-7001-31.pdf>. [in Ukrainian].
13. Radul, V.V. (2004). Sotsiolohe-pedahohichnyy slovnyk [Sociological and Pedagogical Dictionary]. Kyiv, 304 p. [in Ukrainian].
14. Shynkaruk, V.I. (Eds.). (1986). Filosofs'kyi slovnyk (2-he vyd. dop.) [Philosophical Dictionary]. 2-ге вид. доп. Kyiv, 800 p. [in Ukrainian].
15. Tsyfrova adzhenda Ukrayiny – 2020 ("Tsyfrovyyi porядok dennyy" – 2020) Kontseptualni zasady (versiya 1.0). Pershocherhovi sfery, initsiatyvy, proekty "tsyfrovizatsiyi" Ukrayiny do 2020 roku. (2016). [Digital agenda of Ukraine – 2020 ("Digital agenda" – 2020) Conceptual principles (version 1.0). Priority areas, initiatives, projects of "digitalization" of Ukraine by 2020]. Kyiv, 90 p. Available at: <https://uccu.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> [in Ukrainian].
16. Bouza, A. (2018). What is Digital Transformation, Digitalization, and Digitization. Available at: <https://medium.com/api-product-management/what-is-digital-transformation-digitalization-and-digitization-c76277ffbdd6> [in English].
17. Bykov, V.Yu. & Leshchenko, M.P. (2016). Digital Humanistic Pedagogy: Relevant Problems of Scientific Research in the Field of Using ICT in Education. *Information Technologies and Learning Tools*. Vol. 53, No. 3, pp. 1–17. [in English].
18. Kharbach, M. (2016). 10 digital skills for teachers. Available at: <https://www.educatorstechnology.com/2016/02/another-excellent-posterfeaturing-10-digital-skills-for-teachers.html> [in English].

Стаття надійшла до редакції 16.12.2024

"Немає іншої моралі, крім тієї, яка ґрунтується на принципах розуму і впливає з природної схильності людини до добра".

П'єр Бейль
французький філософ, літератор

